
Smittesporing, kontaktsporing og pasientsporing

SPRÅKSPALTEN

ANNE OLAUG OLSEN

anneolaug.olsen@fhi.no

Anne Olaug Olsen er dr.med., spesialist i hud- og veneriske sykdommer, overlege ved Folkehelseinstituttet og førsteamanuensis i samfunnsmedisin ved Universitetet i Oslo.

EINAR HELDAL

Einar Heldal er dr.med. og overlege ved Folkehelseinstituttet.

Upresis bruk av ord og uklare definisjoner av viktige termer i smittevernarbeid er uheldig. Uttrykkene *smittesporing* og *kontaktsporing* bør brukes mer bevisst.

Illustrasjon: Tidsskriftet

Smittevernarbeid har til hensikt å hindre spredning av infeksjonssykdommer. Når en pasient, *indekspasienten*, har fått påvist allmennfarlig smittsom sykdom ved mikrobiologisk diagnostikk, gjelder det å spore smitekilden og å finne personer som kan være smittet av indekspasienten. Dette arbeidet er hjemlet i lov (1). Sammen med behandling og i noen tilfeller isolering og karantene, er dette sentrale tiltak for å hindre videre spredning.

Smitteoppsporing har inntil nylig vært den mest brukte betegnelsen på dette arbeidet, slik det fortsatt er i Danmark: *smitteoppsporing* (2). Vi mener at dette arbeidet heller bør kalles *smittesporing*, slik man gjør i Sverige: *smittspårning* (3). Ved søk i relevante norske lover og forskrifter per 25.2.2022 har *smittesporing* 87 treff, de fleste nye og knyttet til covid-19-pandemien, og *smitteoppsporing* 125 treff.

Uttrykket *kontaktsporing* benyttes ofte, spesielt i forbindelse med digitale metoder for å spore personer som har vært i kontakt med smittede personer. Dette uttrykket er også benyttet i handlingsplan for et bedre smittevern (4) og i enkelte smittevernveiledere (5). Uttrykket er en oversettelse av uttrykket *contact tracing* (6, 7). Kontaktsporing er i mange tilfeller et mer dekkende uttrykk enn *smittesporing*, ettersom ikke alle som spores, er smittet. En ulempe er at uttrykket er generelt og ikke nødvendigvis assosieres med en smittesituasjon, eller at det kan gi inntrykk av at smitterisikoen er lav. Begrenset til bruk ved omtale av digitale sporingsverktøy der man ønsker å

finne «ukjente» nærkontakter, kan uttrykket *kontaktsporing* bidra til å beskrive dette arbeidet på en mer nyansert måte. At «forskrift om digital smittesporing og epidemikontroll i anledning utbrudd av Covid-19» har fått denne tittelen, er derfor litt overraskende og etter vår mening uheldig (8).

På engelsk brukes uttrykket *partner notification* mye i forbindelse med seksuelt overførte infeksjoner, til dels overlappende med uttrykket *contact tracing*, og henspiller opprinnelig kun på sporing der indekspasienten selv tar direkte kontakt med partner(e) (6). På norsk er *pasientformidlet smittesporing* et mye brukt uttrykk, som altså er noe annet enn smittesporing formidlet av helsepersonell.

Smittesporing ved tuberkulose

I arbeidet med å begrense tuberkulose har smittesporing til hensikt å finne pasienter med aktiv tuberkuløs sykdom og smittede personer som ikke har utviklet sykdom ennå, men som kan tilbys forebyggende tuberkulosebehandling (9). Dette arbeidet ble tidligere omtalt som *miljøundersøkelse*.

Slik smittesporing er en av flere tiltak som gjennomføres av helsepersonell og som på engelsk kalles *active case finding* (10). Dette arbeidet er også rettet mot grupper med kjent økt risiko for tuberkulose, men uten kjent smittekilde, slik som hivsmittede og nyankomne innvandrere fra land med høy forekomst av tuberkulose. Uttrykket *active case finding* kan oversettes til *aktiv pasientsporing*.

Ved *passive case finding* oppsøker pasientene selv helsevesenet på grunn av symptomer (10). Vi mener dette uttrykket, som direkte oversatt betyr *passiv pasientsporing*, er uheldig og bør unngås. Riktignok forholder helsevesenet seg passivt, men pasienter som melder seg, gjør jo dette aktivt.

Tillit, respekt og samarbeid

En smittet person kan føle seg sårbar i smittesporingsarbeidet. Vellykket smittesporing bygger på tillit og visshet om at diskresjon, personvern og anonymitet er sikret dersom vedkommende selv ikke ønsker å informere sine nærkontakter. Da må ordbruk og valg av uttrykk og betegnelser være nøytrale og ikke virke stigmatiserende.

Internasjonalt prøver man derfor å unngå betegnelser som kan virke nedsettende, slik som *suspect* ved mistenkt tuberkulose og *default* ved avbrutt behandling (11). Man søker heller å benytte pasientsentrerte uttrykk som *presumptive tuberculosis* (på norsk: *antatt tuberkulose*) og *lost to follow-up*, som i den norske veilederen et kalt *forsvunnet fra behandling* (9). Av samme grunn bør også oversettelser av *case* til *kasus* og *tilfelle* unngås.

REFERENCES

1. Lovdata. Lov om vern mot smittsomme sykdommer (smittvernloven). <https://lovdata.no/dokument/NL/lov/1994-08-05-55> Lest 30.1.2022.
2. Retsinformation. Bekendtgørelse om pligt for luftfartsselskaber til registrering og videregivelse af oplysninger om passagerer og besætningsmedlemmer og politiets bistand med fremskaffelse af oplysninger til brug for smitteopsporing. BEK nr 2202 af 27/11/2021. <https://www.retsinformation.dk/eli/lta/2021/2202> Lest 30.1.2022.
3. Smittskyddslag (2004-168). https://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/smittskyddslag-2004168_sfs-2004-168 Lest 30.1.2022.
4. Helse- og omsorgsdepartementet. Nasjonal beredskapsplan mot utbrudd av alvorlige smittsomme sykdommer. https://www.regjeringen.no/globalassets/departementene/hod/fellesdok/rapporterplaner/nasjonal_beredskapsplan_smittevern.pdf Lest 29.7.2022.
5. Folkehelseinstituttet. Kontaktsporing ved ebola. <https://www.fhi.no/nettpub/ebolaveilederen/kontaktsporing/kontaktsporing-ved-ebola---veileder/> Lest 29.7.2022.
6. Glaspy S, Cosmaro L, Botsi C et al. Integrating partner notification and contact tracing services across Europe: findings from the Integrate project. *BMC Infect Dis* 2021; 21 (Suppl 2): 796. [PubMed][CrossRef]
7. Centers for Disease Control and Prevention. What to Do If You Were Exposed to Covid-19. <https://www.cdc.gov/coronavirus/2019-ncov/daily-life-coping/contact-tracing.html> Lest 29.7.2022.
8. Lovdata. Forskrift om digital smittesporing og epidemikontroll i anledning utbrudd av Covid-19. <https://lovdata.no/dokument/LTI/forskrift/2020-03-27-475> Lest 13.6.2022.
9. Folkehelseinstituttet. Tuberkuloseveilederen. <https://www.fhi.no/nettpub/tuberkuloseveilederen/> Lest 30.1.2022.
10. World Health Organization. Tuberculosis. <https://www.who.int/news-room/fact-sheets/detail/tuberculosis> Lest 30.1.2022
11. Zachariah R, Harries AD, Srinath S et al. Language in tuberculosis services: can we change to patient-centred terminology and stop the paradigm of blaming the patients? *Int J Tuberc Lung Dis* 2012; 16: 714–7. [PubMed][CrossRef]

Publisert: 9. desember 2022. Tidsskr Nor Legeforen. DOI: 10.4045/tidsskr.22.0306
Opphavsrett: © Tidsskriftet 2026 Lastet ned fra tidsskriftet.no 21. juni 2026.